

« Адміністративне право»

Загальні вимоги щодо виконання студентами завдань на час карантину та підготовки відповідних звітів з дисципліни

В період дистанційного навчання на час карантину кожен студент повинен:

- 1. Вивчити лекційні та інші рекомендовані джерела (список літератури додається).**
- 2. Підготувати письмову роботу (реферат) за наданими темами або за темою, узгодженою з викладачем.**
- 3. В кінці кожного тижня подати викладачу відомості про підготовлену роботу (реферат) у електронному варіанті, а в перший робочий день після закінчення терміну карантину- відповідно оформлений у письмовій формі. Таким чином кожен має подати 4 реферати**

Додатки:

1. Теми лекцій , лекційні матеріали та література до теми.
2. Теми рефератів.
3. Орієнтовний перелік питань для підготовки до заліку / іспиту.

ТЕМА ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ В СФЕРІ ОСВІТИ УКРАЇНИ

- § 1. Освіта як об'єкт публічного адміністрування.**
- § 2. Суб'єкти публічної адміністрації в сфері освіти.**
- § 3. Адміністративні послуги в сфері освіти.**
- § 4. Адміністративна відповідальність у сфері освіти.**

Конституція України одним із пріоритетних прав людини визначає право на отримання освіти, яка відіграє в суспільстві унікальну роль: вона збагачує особистість, озброює її знаннями, формує світогляд і творчі здібності, виховує як патріота і громадянина, тобто відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства.

Визначення права на освіту, його гарантії, місце та роль у правовому статусі людини і громадянина особливо актуальне в складний час перетворень у політичному, економічному, культурному житті суспільства, побудови правової, демократичної держави та громадянського суспільства в Україні. На сьогодні освіта як сфера інтелектуального і духовного розвитку особистості переживає складні часи, що обумовлено розбудовою нової системи управління, створенням початкових основ інтеграції України в європейський освітній простір. Це обґрунтовано тим, що ця сфера повинна відповідати вимогам часу. Вона має бути: доступною, гуманною, з орієнтацією на кращі вітчизняні та світові зразки за змістом і технологіями навчання.

За сучасних умов освіта виступає потенційно могутнім фактором соціально-економічного, науково-технічного і культурного розвитку цивілізації. Вона проникає у всі аспекти соціального життя, бере на себе відповідальність за виховання підростаючого покоління, розвиток особистості, підготовку кваліфікованих кадрів для всіх сфер життєдіяльності суспільства.

§ 1. Освіта як об'єкт публічного адміністрування

Освіта є одним з найдавніших соціальних інститутів, покликаних до життя потребами суспільства відтворювати і передавати знання, уміння, навички, готувати нові покоління до життя, суб'єктів соціальної дії — для розв'язання економічних, соціальних, культурних проблем, що виникають перед людством. У сучасному світі освіта є складним і багатоманітним суспільним

явищем, сферою передавання, засвоєння і перетворення знань та соціального досвіду. Вона інтегрує різні види навчальної та виховної діяльності в єдину систему, орієнтує їх на соціальне замовлення суспільства.

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями, зацікавлення людини культурними цінностями науки, мистецтва, моральності, права, виховання людини як культурної, освіченої особистості.

Поняття «освіта» є багатоаспектним та різноманітним явищем, що обумовлює складність її визначення.

У Законі України «Про освіту» від 23 травня 1991 р., зазначено, що освіта — основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави.

Основними принципами освіти в Україні є:

- доступність для кожного громадянина усіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою;
- рівність умов кожної людини для повної реалізації її здібностей, таланту, всебічного розвитку;
- гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей;
- органічний зв'язок зі світовою та національною історією, культурою, традиціями;
- незалежність освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій;
- науковий, світський характер освіти;
- інтеграція з наукою і виробництвом;
- взаємозв'язок з освітою інших країн;
- гнучкість і прогностичність системи освіти;
- єдність і наступність системи освіти;
- безперервність і різноманітність освіти;
- поєднання державного управління і громадського самоврядування в освіті.

Таким чином, **освіта** — це цілеспрямована, систематизована, послідовна діяльність, спрямована на отримання знань, умінь, навичок суб'єктами навчально-виховного процесу, що має на меті отримання певного результату в інтелектуальних, морально-естетичних, фізичних сферах життя.

В Україні право людини і громадянина на освіту визначене в ст. 53 Конституції України і полягає у тому, що:

- а) держава забезпечує розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання;
- б) дошкільна, повна загальна середня, професійно-технічна, вища освіта в державних і комунальних навчальних закладах є доступною і безоплатною тією мірою, якою це здатна забезпечити держава;
- в) повна загальна середня освіта є обов'язковою;
- г) громадяни мають право безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі;
- г) держава забезпечує надання державних стипендій та пільг учням та студентам;
- д) громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства.

Система освіти складається з структурних елементів. Так, у ст. 29 Закону України «Про освіту» зазначено, що структурними елементами освіти є: дошкільна освіта; загальна середня освіта; позашкільна освіта; професійно-технічна освіта; вища освіта; післядипломна освіта; аспірантура; докторантура; самоосвіта.

Зазначені структурні елементи утворюють систему освіти. Отже, **система освіти** — це єдність взаємопов'язаних підсистем, яка складається з взаємопов'язаних складових: дошкільної освіти; загально середньої освіти; позашкільної освіти; професійно-технічної освіти; вищої освіти; післядипломної освіти; аспірантури; докторантури; самоосвіти.

Розглянемо коротко зміст підсистемних елементів освіти.

Дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою частиною системи безперервної освіти в Україні. Це цілісний процес, спрямований на забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб; формування у дитини дошкільного віку моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду.

Дошкільна освіта і виховання починають здійснюватися з народження і тривають приблизно до 7 років. На сьогоднішній день законодавець передбачив чотири періоди дошкільного віку: немовлята; молодший дошкільний вік; середній дошкільний вік; старший дошкільний вік та можливість отримання дошкільної освіти в сім'ї та дошкільному навчальному закладі.

Сім'я є первинним та основним осередком суспільства. Сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Дитина належить до сім'ї своїх батьків і тоді, коли спільно з ними не проживає.

Дошкільний навчальний заклад — навчальний заклад, що забезпечує реалізацію права дитини на здобуття дошкільної освіти, її фізичний, розумовий і духовний розвиток, соціальну адаптацію та готовність продовжувати освіту.

Загальна середня освіта — цілеспрямований процес оволодіння систематизованими знаннями про природу, людину, суспільство, культуру та виробництво засобами пізнавальної і практичної діяльності, результатом якого є інтелектуальний, соціальний і фізичний розвиток особистості, що є основою для подальшої освіти і трудової діяльності.

Основним видом середніх закладів освіти є середня загальноосвітня школа трьох ступенів: перший — початкова школа, що забезпечує початкову загальну освіту, другий — основна школа, що забезпечує базову загальну середню освіту, третій — старша школа, що забезпечує повну загальну середню освіту.

Школи кожного з трьох ступенів можуть функціонувати разом або самостійно. Навчання у середній загальноосвітній школі починається з шести-семирічного віку.

Школи першого ступеня у сільській місцевості створюються незалежно від наявної кількості учнів. Відкриття таких шкіл, а також самостійних класів у них здійснюється за рішенням місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Позашкільна освіта — це сукупність знань, умінь та навичок, що отримують вихованці, учні і слухачі в позашкільних навчальних закладах у час, вільний від навчання в загальноосвітніх та інших навчальних закладах.

До позашкільних закладів освіти належать: палаци, будинки, центри, станції дитячої, юнацької творчості, учнівські та студентські клуби, дитячо-юнацькі спортивні школи, школи мистецтв, студії, початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади, бібліотеки, оздоровчі та інші заклади. Для здійснення навчально-виховної роботи позашкільним закладам освіти надаються спортивні об'єкти, культурні, оздоровчі та інші заклади безоплатно та на пільгових умовах. Порядок їх надання визначається місцевими органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Треба зазначити, що Розпорядженням Кабінету Міністрів України¹, була схвалена Концепція Державної цільової програми розвитку позашкільної освіти на період до 2014 р. Головною метою даної Концепції є модернізація системи позашкільної освіти шляхом її удосконалення, підтримки та розвитку, створення додаткових можливостей для духовного, інтелектуального і фізичного розвитку осіб, що бажають здобути позашкільну освіту.

Професійно-технічна освіта є комплексом педагогічних та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення оволодіння громадянами знаннями, уміннями і навичками в обраній ними галузі професійної діяльності, розвиток компетентності та професіоналізму, виховання загальної і професійної культури. Професійно-технічне навчання передбачає формування у громадян професійних умінь і навичок, необхідних для виконання певної роботи чи групи робіт, і може здійснюватися у професійно-технічних навчальних закладах, а також шляхом індивідуального чи курсового навчання на виробництві, у сфері послуг.

Професійно-технічна освіта громадян здійснюється на базі повної загальної середньої освіти або базової загальної середньої освіти з наданням можливості здобувати повну загальну середню освіту.

¹ Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку позашкільної освіти на період до 2014 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 жовтня 2009 р. № 1260-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

Громадяни, які потребують соціальної допомоги і реабілітації, а також громадяни, які навчаються окремим професіям за переліком, визначеним Кабінетом Міністрів України, можуть здобувати професію, не маючи базової загальної середньої освіти.

Професійно-технічними закладами освіти є: професійно-технічне училище, професійно-художнє училище, професійне училище соціальної реабілітації, училище-агрофірма, училище-завод, вище професійне училище, навчально-виробничий центр, центр підготовки та перепідготовки робітничих кадрів, навчально-курсний комбінат, інші типи закладів, що надають робітничої професії. Вони можуть мати денні, вечірні відділення, створювати і входити в різні комплекси, об'єднання.

Підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації громадян професійно-технічні заклади освіти здійснюють як за державним контрактом, так і за угодами з підприємствами, об'єднаннями, установами, організаціями, окремими громадянами. Вони можуть мати одне або кілька базових підприємств, об'єднань, організацій, для яких готують робітничі кадри. Відносини між базовими підприємствами, об'єднаннями, організаціями та професійно-технічними закладами освіти регулюються відповідно до укладених угод.

Громадяни можуть також здобути професію, підвищити кваліфікацію, пройти перепідготовку безпосередньо на виробництві.

Слід зазначити, що на сьогоднішній день, за умов впровадження Болонської системи навчання, держава сприяє активному розвитку даного виду освіти. Так, постановою Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 р. № 495 «Про затвердження Державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011—2015 роки» передбачено, що впровадження даної Програми дасть змогу забезпечити комплексну модернізацію професійно-технічної освіти, що підвищить професійно-кваліфікаційний рівень робітників та сприятиме їх соціальному захисту. Адже її головною метою є створення сприятливих умов для якісної підготовки робітничих кадрів згідно з пріоритетами державної соціально-економічної політики, орієнтованої на задоволення потреб особистості, суспільства і держави, а також забезпечення рівного доступу до професійно-технічної освіти.

Вища освіта — сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти. Під *вищим навчальним закладом* слід розуміти окремий вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей. Вищий навчальний заклад на підставі освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми за кожною спеціальністю розробляє навчальний план, який визначає перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах ЄКТС, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю. Для конкретизації планування навчального процесу на кожний навчальний рік складається робочий навчальний план, що затверджується керівником вищого навчального закладу.

Вищий навчальний заклад у межах ліцензованої спеціальності може запроваджувати спеціалізації, перелік яких визначається вищим навчальним закладом.

Систему вищої освіти становлять: 1) вищі навчальні заклади всіх форм власності; 2) рівні та ступені (кваліфікації) вищої освіти; 3) галузі знань і спеціальності; 4) освітні та наукові програми; 5) стандарти освітньої діяльності та стандарти вищої освіти; 6) органи, що здійснюють управління у сфері вищої освіти; 7) учасники освітнього процесу.

До структури вищої освіти входять освітні й освітньо-кваліфікаційні рівні:

В Україні встановлено такі освітні рівні: дошкільна освіта; початкова загальна освіта; базова загальна середня освіта; повна загальна середня освіта; професійно-технічна освіта; вища освіта.

В Україні встановлюються такі освітньо-кваліфікаційні рівні та ступені: *кваліфікований робітник* – присвоюється випускникам професійно-технічних навчальних закладів відповідно до їх освітньо-кваліфікаційного рівня з набутої професії відповідного розряду (категорії); *молодший спеціаліст* – присвоюється випускникам вищих професійних училищ та центрів професійно-технічної освіти відповідно до їх освітньо-кваліфікаційного рівня тільки з акредитованого напрямку

(спеціальності); *молодший бакалавр* - це освітньо-професійний ступінь, що здобувається на початковому рівні (короткому циклі) вищої освіти і присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 90-120 кредитів ЄКТС; *бакалавр* - це освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 180-240 кредитів ЄКТС. Обсяг освітньо-професійної програми для здобуття ступеня бакалавра на основі ступеня молодшого бакалавра визначається вищим навчальним закладом; *магістр* - це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом (науковою установою) у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою. Обсяг освітньо-професійної програми підготовки магістра становить 90-120 кредитів ЄКТС, обсяг освітньо-наукової програми - 120 кредитів ЄКТС. Освітньо-наукова програма магістра обов'язково включає дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30 відсотків; *доктор філософії* - це освітній і водночас перший науковий ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти на основі ступеня магістра. Ступінь доктора філософії присуджується спеціалізованою вченою радою вищого навчального закладу або наукової установи в результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньо-наукової програми та публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді; *доктор наук* - це другий науковий ступінь, що здобувається особою на науковому рівні вищої освіти на основі ступеня доктора філософії і передбачає набуття найвищих компетентностей у галузі розроблення і впровадження методології дослідницької роботи, проведення оригінальних досліджень, отримання наукових результатів, які забезпечують розв'язання важливої теоретичної або прикладної проблеми, мають загальнонаціональне або світове значення та опубліковані в наукових виданнях.

Підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за відповідними освітньо-професійними, освітньо-науковими, науковими програмами на таких рівнях вищої освіти: початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти; перший (бакалаврський) рівень;

другий (магістерський) рівень; третій (освітньо-науковий) рівень; науковий рівень.

Початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти відповідає п'ятому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою загальнокультурної та професійно орієнтованої підготовки, спеціальних умінь і знань, а також певного досвіду їх практичного застосування з метою виконання типових завдань, що передбачені для первинних посад у відповідній галузі професійної діяльності.

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти відповідає шостому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою теоретичних знань та практичних умінь і навичок, достатніх для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю.

Другий (магістерський) рівень вищої освіти відповідає сьомому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності.

Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти відповідає восьмому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Науковий рівень вищої освіти відповідає дев'ятому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає набуття компетентностей з розроблення і впровадження методології та методики дослідницької роботи, створення нових системоутворюючих знань та/або прогресивних технологій, розв'язання важливої наукової або прикладної проблеми, яка має загальнонаціональне або світове значення.

В Україні діють вищі навчальні заклади таких типів:

1) університет - багатогалузевий (класичний, технічний) або галузевий (профільний,

технологічний, педагогічний, фізичного виховання і спорту, гуманітарний, богословський/теологічний, медичний, економічний, юридичний, фармацевтичний, аграрний, мистецький, культурологічний тощо) вищий навчальний заклад, що провадить інноваційну освітню діяльність за різними ступенями вищої освіти (у тому числі доктора філософії), проводить фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність;

2) академія, інститут - галузевий (профільний, технологічний, технічний, педагогічний, богословський/теологічний, медичний, економічний, юридичний, фармацевтичний, аграрний, мистецький, культурологічний тощо) вищий навчальний заклад, що провадить інноваційну освітню діяльність, пов'язану з наданням вищої освіти на першому і другому рівнях за однією чи кількома галузями знань, може здійснювати підготовку на третьому і вищому науковому рівнях вищої освіти за певними спеціальностями, проводить фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність;

3) коледж - галузевий вищий навчальний заклад або структурний підрозділ університету, академії чи інституту, що провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям ступенів молодшого бакалавра та/або бакалавра, проводить прикладні наукові дослідження. Коледж також має право здійснювати підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста.

Відомості про коледж, який є структурним підрозділом університету, академії чи інституту, включаються до Єдиної державної електронної бази з питань освіти.

Структурними підрозділами вищого навчального закладу третього і четвертого рівнів акредитації є кафедри, факультети, інститути, філії, бібліотека тощо. Структурними підрозділами вищого навчального закладу четвертого рівня акредитації можуть бути наукові, навчально-наукові, науково-дослідні та науково-виробничі інститути. Керівництво інститутом здійснює директор, який обирається на посаду за конкурсом строком на п'ять років.

Структурними підрозділами вищого навчального закладу першого та другого рівнів акредитації є відділення і предметні (циклові) комісії.

Післядипломна освіта — це спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення та оновлення її професійних знань, умінь та навичок або отримання іншої професії, спеціальності на основі здобутого раніше освітнього рівня та практичного досвіду.

Післядипломну освіту здійснюють заклади післядипломної освіти або відповідні структурні підрозділи вищих навчальних закладів і наукових установ. Педагогічні і науково-педагогічні працівники підвищують кваліфікацію та проходять стажування в Україні і за кордоном.

Вищий навчальний заклад забезпечує підвищення кваліфікації та стажування педагогічних, науково-педагогічних працівників не рідше одного разу на п'ять років із збереженням середньої заробітної плати.

Результати підвищення кваліфікації та проходження стажування враховуються: 1) під час проведення атестації педагогічних працівників; 2) під час обрання на посаду за конкурсом чи укладення трудового договору з науково-педагогічними працівниками.

Самоосвіта — освіта, яку отримують у процесі самостійної роботи без проходження систематичного курсу навчання в стаціонарному навчальному закладі. Крім того, самоосвіта є невід'ємною частиною систематичного навчання в стаціонарних закладах, сприяє поглибленню, розширенню та більш міцному засвоєнню знань.

§ 2. Суб'єкти публічної адміністрації в сфері освіти

Після здобуття Україною незалежності виникла необхідність побудови індивідуальної системи публічного адміністрування всіма галузями, зокрема освітою. Публічне адміністрування є необхідною умовою розвитку суспільства, спільної праці людей для досягнення певних цілей у відповідних сферах та галузях діяльності, у тому числі у сфері освіти. Адміністрування освіти здійснюється системою державних та недержавних органів (яким делеговано державні повноваження).

До суб'єктів публічного адміністрування освітою в Україні належать:

- 1) Верховна Рада України;
- 2) Президент України;

- 3) Кабінет Міністрів України;
- 4) Міністерство освіти і науки;
- 5) інші центральні органи виконавчої влади;
- 6) Державна інспекція навчальних закладів України;
- 7) місцеві органи виконавчої влади;
- 8) органи місцевого самоврядування та підпорядковані їм органи управління освітою.

Розглянемо більш детально повноваження та компетенцію зазначених суб'єктів.

Законодавче регулювання відносин у сфері освіти здійснюється **Верховною Радою України** шляхом прийняття відповідних нормативно-правових актів.

Треба зазначити, що Парламент безпосередньо не здійснює публічного адміністрування сферою освіти, а лише впливає на неї через реалізацію функцій держави в цілому, зокрема згідно зі ст. 85 Конституції України Верховна Рада України приймає закони, наприклад, «Про освіту», «Про дошкільну освіту» від 11 липня 2001 р., «Про позашкільну освіту» від 22 червня 2000 р., «Про загальну середню освіту» від 13 травня 1999 р., «Про професійно-технічну освіту» від 10 лютого 1998 р., «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року, «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. та інші, а також затверджує Державний бюджет України та зміни до нього; визначає внутрішню та зовнішню політику; затверджує загальнодержавні програми в сфері освіти. Верховна Рада України має профільний Комітет з питань науки і освіти, який є робочим органом Верховної ради України, формує відповідні проекти засад державної політики у сфері освіти та розглядає концепції реформування зазначеної сфери.

Президент України визначає систему органів виконавчої влади, які здійснюють державне управління у сфері освіти в Україні, забезпечує здійснення контролю за формуванням та функціонуванням відповідної системи органів, створює консультативно-дорадчі ради, які сприяють формуванню державної політики у сфері освіти, визначення її пріоритетів, а також нагороджує державними нагородами, встановлює президентські відзнаки та нагороджує ними, у тому числі в сфері освіти тощо.

Так, *Указом Президента України «Про Державну премію України в галузі освіти» від 30 вересня 2010 р. № 929/2010* при Президентові України було утворено Комітет з Державної премії України в галузі освіти як допоміжний орган, що забезпечує здійснення Главою держави повноважень із нагородження Державною премією України в галузі освіти.

Комітет для здійснення покладених на нього завдань:

1) приймає подання, документи та матеріали про кандидатів (колективи), які висунуті в установленому порядку на здобуття Державної премії, розглядає та аналізує такі документи і матеріали;

2) забезпечує публікацію у друкованих засобах масової інформації списку кандидатів (колективів), які висунуті на здобуття Державної премії, із зазначенням номінацій, видатних досягнень кандидатів (колективів) та суб'єктів їх висування, організовує громадське обговорення видатних досягнень кандидатів (колективів);

3) розглядає та обговорює видатні досягнення кандидатів (колективів), які висунуті на здобуття Державної премії, внесені документи та матеріали щодо них;

4) розглядає та аналізує одержані за результатами громадського обговорення зауваження та пропозиції щодо кандидатів (колективів);

5) утворює спеціалізовані секції Комітету за відповідними номінаціями для розгляду документів та матеріалів, результатів громадського обговорення щодо кандидатів (колективів), які висунуті на здобуття Державної премії, визначає порядок роботи таких секцій;

6) приймає рішення щодо кандидатів (колективів) на присудження Державної премії шляхом таємного голосування та вносить на розгляд Президентові України пропозиції щодо кандидата (колективу) на присудження Державної премії за кожною номінацією або про невнесення Президентові України пропозиції щодо присудження Державної премії з відповідної номінації;

7) організовує в межах компетенції вручення в урочистій обстановці Дипломів, Почесних знаків лауреатів Державної премії та виплату лауреатам її грошової частини;

8) сприяє поширенню досвіду лауреатів Державної премії.

Указом Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти» від 17 квітня 2002 р. № 347/2002 було визначено стратегії та основні напрями подальшого розвитку освіти в Україні.

Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади в Україні та у сфері освіти, який наділений такими повноваженнями:

1) забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики; політики у сферах праці й зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування;

2) розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України;

3) спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади;

4) подає Верховній Раді України пропозиції щодо пріоритетних напрямів розвитку освіти та її матеріально-технічного забезпечення;

5) забезпечує реалізацію державних цільових освітніх програм;

6) затверджує в межах своєї компетенції державні цільові освітні програми відповідно до визначених Верховною Радою України пріоритетних напрямів розвитку освіти (наприклад Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття)²).

Центральним органом виконавчої влади, який здійснює адміністрування сферою освіти, є **Міністерство освіти і науки України**, яке:

— бере участь у визначенні державної політики в галузі освіти, науки, професійної підготовки кадрів, розробляє програми розвитку освіти, державні стандарти освіти;

— забезпечує розвиток освітнього, наукового, інноваційного, інформаційного потенціалу України, інтелектуальної власності, видів спорту та фізичного виховання різних груп населення;

— забезпечує інтеграцію вітчизняної освіти;

— здійснює нормативно-правове забезпечення у сфері освіти;

— створює умови для здобуття громадянами дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої освіти, інклюзивного навчання та освіти впродовж життя;

— розробляє та затверджує в установленому порядку Базовий компонент дошкільної освіти, розробляє державні стандарти освіти;

— затверджує типові навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів;

— організовує розроблення та впровадження програмно-методичного забезпечення дошкільних, загальноосвітніх, спеціальних та інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти;

— забезпечує формування оптимальної мережі дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, у тому числі спеціальних, загальноосвітніх шкіл і професійно-технічних навчальних закладів соціальної реабілітації, шкіл-інтернатів та інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти для задоволення освітніх потреб населення, експериментальних навчальних закладів з урахуванням потреб особистості й регіональної специфіки;

— забезпечує у межах своїх повноважень розвиток різних форм позашкільної освіти, в тому числі за місцем проживання дітей, формує програми розвитку позашкільної освіти, спрямовані на творчий розвиток особистості, виявлення та підтримку обдарованих дітей, талановитої молоді, здійснює навчально-методичне керівництво із зазначених питань;

— створює належні умови за місцем проживання для виховання дітей, молоді, яка навчається, розвитку здібностей, задоволення їх інтересів;

— встановлює порядок атестації спортивних тренерів та суддів;

— розробляє та затверджує умови прийому на навчання до навчальних закладів;

— здійснює нормативно-правове та методичне забезпечення функціонування навчальних закладів;

— визначає стратегію моніторингу якості освіти та забезпечує його проведення;

— затверджує порядок забезпечення учнів загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів підручниками й навчальними посібниками;

— здійснює в установленому порядку ліцензування та акредитацію вищих навчальних закладів, закладів післядипломної освіти, а також ліцензування та атестацію професійно-технічних навчальних закладів незалежно від форми власності та підпорядкування;

² Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) : затверджена постановою Кабінету Міністрів від 3 листопада 1993 р. — К. : Райдуга, 1994. — 61 с.

- формує та забезпечує функціонування системи атестації педагогічних, наукових і науково-педагогічних кадрів, організовує підвищення кваліфікації зазначених категорій;
- призначає в установленому порядку на посади директорів державних загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів;
- організовує вибори (конкурс), призначає та звільняє з посад керівників підпорядкованих йому вищих і професійно-технічних навчальних закладів;
- погоджує затвердження на посаду керівників вищих навчальних закладів комунальної форми власності;
- затверджує статuti підпорядкованих йому вищих, професійно-технічних і загальноосвітніх навчальних закладів;
- погоджує статuti вищих та професійно-технічних навчальних закладів державної форми власності, підпорядкованих іншим центральним органам виконавчої влади, вищих та професійно-технічних навчальних закладів, що належать Автономній Республіці Крим, вищих та професійно-технічних навчальних закладів комунальної форми власності;
- здійснює заходи щодо матеріального та морального стимулювання працівників освіти і науки, інших учасників навчально-виховного процесу та вживає заходів до поліпшення матеріальних і житлових умов студентів, учнів, слухачів, вихованців, працівників освіти, науки і спорту, організації їх медичного та побутового обслуговування;
- приймає в установленому порядку рішення про відкриття у вищих навчальних закладах і закладах післядипломної освіти, в наукових установах (за винятком наукових установ Національної академії наук України) аспірантури, ад'юнктури, докторантури;
- організовує діяльність психологічної служби та педагогічного патронажу в системі освіти;
- розглядає в установленому порядку пропозиції щодо надання статусу національного і дослідницького вищим навчальним закладам четвертого рівня акредитації контролює виконання заходів із проведення зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників навчальних закладів системи загальної середньої освіти, які виявили бажання вступати до вищих навчальних закладів;
- затверджує мінімальні нормативи матеріально-технічного і фінансового забезпечення навчальних закладів;
- провадить роботу, пов'язану з установленням еквівалентності атестатів і дипломів, міжнародним визнанням навчальних курсів, кваліфікацій, вчених ступенів і звань.

Акти Міністерства освіти і науки України, прийняті у межах його повноважень, є обов'язковими для міністерств і відомств, яким підпорядковані заклади освіти, місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, і підпорядкованих їм органів управління освітою, закладів освіти незалежно від форм власності.

Слід зазначити, що Указом Президента від 9 грудня 2010 р. № 1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» було ліквідовано Вищу атестаційну комісію України, а її функції покладено на новостворений *Департамент атестації кадрів МОН України*.

Державна інспекція навчальних закладів є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра освіти і науки, молоді та спорту України, входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері освіти.

Основними завданнями Державної інспекції є:

- реалізація державної політики у сфері освіти шляхом здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю навчальних закладів незалежно від їх підпорядкування і форм власності;
- внесення на розгляд Міністра пропозицій щодо формування державної політики у зазначеній сфері.

Державна інспекція відповідно до покладених на неї завдань:

- 1) здійснює контроль за виконанням навчальними закладами положень Конституції, законів України та інших нормативно-правових актів з питань освіти;
- 2) вивчає роботу органів управління освітою щодо реалізації ними державної політики в сфері освіти, ефективності управління навчальними закладами;
- 3) проводить комплексні перевірки дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних і професійно-технічних та вищих навчальних закладів, контролює проведення атестаційної експертизи та координує роботу, пов'язану з програмно-методичним забезпеченням атестації цих навчальних закладів;

4) здійснює планові заходи державного нагляду (контролю) у системі загальноосвітньої, професійно-технічної та вищої освіти з періодичністю, залежно від ступеня ризику від провадження господарської діяльності з надання освітніх послуг;

5) здійснює інспектування навчальних закладів з питань організації навчально-виховної і науково-методичної роботи, використання науково-педагогічного потенціалу та матеріальних ресурсів, розвитку матеріально-технічної бази і соціальної сфери;

6) здійснює навчально-методичне керівництво, контроль за дотриманням вимог стандартів вищої освіти, державне інспектування;

7) аналізує роботу навчальних закладів щодо дотримання ними нормативно-правових актів у галузі освіти, дає оцінку відповідності їх діяльності державним стандартам і вимогам, вносить пропозиції щодо усунення негативних і поширення позитивних тенденцій у розвитку освіти;

8) своєчасно інформує органи управління освітою про терміни і наслідки проведення перевірок підпорядкованих їм навчальних закладів, вживає необхідні заходи для усунення виявлених порушень і недоліків;

9) узагальнює практику застосування законодавства з питань державного контролю, що належить до її компетенції, розробляє пропозиції щодо удосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та у встановленому порядку подає їх Міністру;

10) бере участь у підготовці і розгляді проектів рішень з питань реформування освіти, прогнозування розвитку системи освіти та її організаційно-правового забезпечення;

11) здійснює методичне керівництво і координацію роботи органів управління освітою з питань організації і проведення контрольних заходів та атестації підпорядкованих їм навчальних закладів;

12) здійснює контроль та бере участь у моніторингу якості підготовки учнів та студентів;

13) вивчає стан організації виробничої практики учнів і студентів, працевлаштування випускників вищих і професійно-технічних навчальних закладів;

14) здійснює інші повноваження, визначені законом України та покладені на неї Президентом України.

Інші центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані заклади освіти разом з Міністерством освіти і науки України беруть участь у здійсненні державної політики в галузі освіти, науки, професійної підготовки кадрів, у проведенні державного інспектування та акредитації закладів освіти, здійснюють контрольні функції з додержання вимог щодо якості освіти, забезпечують зв'язок із закладами освіти та державними органами інших країн з питань, що належать до їх компетенції, організують впровадження у практику досягнень науки і передового досвіду.

До інших центральних органів виконавчої влади, у сфері управління яких перебувають навчальні заклади, слід віднести: Міністерство культури України; Міністерство охорони здоров'я України; Міністерство юстиції України; Міністерство внутрішніх справ України тощо.

Акти міністерств і відомств, яким підпорядковані заклади освіти, прийняті у межах їх компетенції, є обов'язковими для місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підпорядкованих їм органів управління освітою, закладів освіти відповідного профілю незалежно від форм власності.

Державну політику в галузі освіти на місцях здійснюють **місцеві органи виконавчої влади** — **обласна, Київська та Севастопольська міські, районні державні адміністрації та органи місцевого самоврядування**. Вони у межах своєї компетенції:

— встановлюють не нижче визначених Міністерством освіти і науки України мінімальних нормативів обсяги бюджетного фінансування закладів освіти, установ, організацій системи освіти, що є у комунальній власності, та забезпечують фінансування витрат на їх утримання;

— забезпечують розвиток мережі закладів освіти та установ, організацій системи освіти, зміцнення їх матеріальної бази, господарське обслуговування;

— здійснюють соціальний захист працівників освіти, дітей, учнівської і студентської молоді, створюють умови для їх виховання, навчання і роботи відповідно до нормативів матеріально-технічного та фінансового забезпечення;

— організують облік дітей дошкільного та шкільного віку, контролюють виконання вимог щодо навчання дітей у закладах освіти;

— вирішують у встановленому порядку питання, пов'язані з опікою і піклуванням про неповнолітніх, які залишилися без піклування батьків, дітей-сиріт, захист їх прав, надання

матеріальної та іншої допомоги;

- створюють належні умови за місцем проживання для виховання дітей, молоді, розвитку здібностей, задоволення їх інтересів;
- забезпечують у сільській місцевості регулярне безплатне підвезення до місця навчання і додому дітей дошкільного віку, учнів та педагогічних працівників;
- організують професійне консультування молоді та продуктивну працю учнів;
- визначають потреби, обсяги і розробляють пропозиції щодо державного замовлення на підготовку робітничих кадрів для регіону.

Для розв'язання поставлених завдань державні адміністрації за участю органів місцевого самоврядування створюють *відповідні органи управління освітою* — *відділи освіти і управління освіти*, які діють на основі законів України «Про освіту», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про місцеві державні адміністрації», положень про відділи і управління освіти місцевих органів самоврядування і органів виконавчої влади, ухвалених на підставі типових положень, наприклад, «Типове положення про Головне управління освіти і науки Київської державної адміністрації, управління освіти і науки обласної, Севастопольської міської державної адміністрації» та «Типове положення про відділ освіти районної, районної в містах Києві і Севастополі державної адміністрації», інших нормативних актів.

В обласних, Київській та Севастопольській міських державних адміністраціях діють управління освіти, а в міських та районних державних адміністраціях — відділи освіти.

Діяльність *органів управління освітою* спрямовується на:

- управління закладами освіти, що є у комунальній власності;
- організацію навчально-методичного забезпечення закладів освіти, вдосконалення професійної кваліфікації педагогічних працівників, їх перепідготовку та атестацію у порядку, встановленому Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України;
- координацію дій педагогічних, виробничих колективів, сім'ї, громадськості з питань навчання і виховання дітей;
- визначення потреб, розроблення пропозицій щодо державного контракту і формування регіонального замовлення на педагогічні кадри, укладання договорів на їх підготовку;
- контроль за додержанням вимог щодо змісту, рівня і обсягу освіти, атестацію закладів освіти, що перебувають у комунальній власності.

Управління освіти виконують такі *функції*: реалізують державну політику в галузі освіти; контролюють дотримання актів законодавства з питань освіти, забезпечення закладами освіти державних вимог щодо змісту, рівня та обсягу дошкільної, позашкільної, загальної середньої та професійно-технічної освіти незалежно від їх підпорядкування і форм власності; організують кадрове й науково-методичне забезпечення навчально-виховного процесу; розробляють прогнози розвитку мережі закладів освіти; здійснюють керівництво закладами освіти, що належать до сфери управління обласної (міської) державної адміністрації, організація їх матеріально-фінансового забезпечення.

В умовах демократизації суспільства важливого значення як прояв народовладдя в гуманітарній сфері, зокрема у сфері освіти, набувають *органи місцевого самоврядування*.

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

- 1) управління закладами освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, оздоровчими закладами, які належать територіальним громадам або передані їм, молодіжними підлітковими закладами за місцем проживання, організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення;
- 2) забезпечення здобуття неповнолітніми повної загальної середньої освіти; створення необхідних умов для виховання дітей, молоді, розвитку їх здібностей, трудового навчання, професійної орієнтації, продуктивної праці учнів; сприяння діяльності дошкільних та позашкільних навчально-виховних закладів, дитячих, молодіжних та науково-просвітницьких організацій;
- 3) створення при загальноосвітніх навчальних закладах комунальної власності фонду загальнообов'язкового навчання за рахунок коштів місцевого бюджету, залучених з цієї метою на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, а також коштів населення, інших джерел; контроль за використанням коштів цього фонду за призначенням;
- 4) забезпечення регулярного безкоштовного підвезення до місця навчання і додому школярів;

- 5) вирішення питань про надання професійним творчим працівникам на пільгових умовах у користування приміщень під майстерні, студії та лабораторії, необхідних для їх творчої діяльності;
- 6) організація медичного обслуговування та харчування у закладах освіти, культури, фізкультури і спорту, оздоровчих закладах, які належать територіальним громадам або передані їм;
- 7) створення умов для розвитку культури, сприяння відродженню осередків традиційної народної творчості, національно-культурних традицій населення, художніх промислів і ремесел;
- 8) сприяння роботі творчих спілок, національно-культурних товариств, асоціацій, інших громадських та неприбуткових організацій, які діють у сфері охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, роботи з молоддю;
- 9) створення умов для занять фізичною культурою і спортом за місцем проживання населення та в місцях масового відпочинку;

б) делеговані повноваження:

- 1) забезпечення у межах наданих повноважень доступності і безоплатності освіти на відповідній території, можливості навчання в школах державною та рідною мовою, вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національно-культурні товариства;
- 2) забезпечення відповідно до закону розвитку всіх видів освіти, розвитку і вдосконалення мережі освітніх і лікувальних закладів усіх форм власності, фізичної культури і спорту, визначення потреби та формування замовлень на кадри для цих закладів, укладення договорів на підготовку спеціалістів, організація роботи щодо удосконалення кваліфікації кадрів;
- 3) організація обліку дітей дошкільного та шкільного віку;
- 4) подання допомоги випускникам шкіл у працевлаштуванні;
- 5) забезпечення школярів, які навчаються в державних і комунальних навчальних закладах, безоплатними підручниками, створення умов для самоосвіти;
- 6) організація роботи щодо запобігання бездоглядності неповнолітніх;
- 7) вирішення відповідно до законодавства питань про повне державне утримання дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків, у школах-інтернатах, дитячих будинках, у тому числі сімейного типу, професійно-технічних закладах освіти та утримання за рахунок держави осіб, які мають вади у фізичному чи розумовому розвитку і не можуть навчатися в масових навчальних закладах, у спеціальних навчальних закладах, про надання громадянам пільг на утримання дітей у школах-інтернатах, інтернатах при школах, а також щодо оплати харчування дітей у школах (групах з подовженим днем);
- 8) вирішення питань про надання неповнолітнім, студентам, пенсіонерам та інвалідам права на безкоштовне і пільгове користування об'єктами культури, фізкультури і спорту, а також визначення порядку компенсації цим закладам вартості послуг, наданих безкоштовно або на пільгових умовах;
- 9) забезпечення охорони пам'яток історії та культури, збереження та використання культурного надбання;
- 10) реєстрація відповідно до законодавства статутів (положень) розташованих на відповідній території навчально-виховних закладів, закладів культурно-освітніх, фізкультурно-оздоровчих закладів незалежно від форм власності.

§ 3. Адміністративні послуги в сфері освіти

У сфері освіти публічні органи можуть надаватися як платні, так і безоплатні адміністративні послуги.

До *платних адміністративних послуг* належать: видача ліцензії на надання освітніх послуг; переоформлення ліцензії на надання освітніх послуг; видача копії чи дублікату ліцензії на надання освітніх послуг; видача навчальним закладам свідоцтв про атестацію; проставлення апостиля на офіційних документах, виданих навчальними закладами, державними органами, підприємствами, установами та організаціями, що стосуються сфери освіти; визнання і встановлення еквівалентності документів про освіту, виданих навчальними закладами іноземних держав; нострифікація та ін.

1. Видача ліцензії на надання освітніх послуг. Органами, які мають право видавати ліцензії на зайняття освітніми послугами є: Міністерство освіти і науки України — щодо надання послуг у сфері професійно-технічної та вищої освіти; органи управління освітою обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій — щодо надання послуг у сфері дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти.

Ліцензуванню підлягає діяльність з надання таких освітніх послуг:

- 1) у сфері дошкільної освіти: догляд за дітьми дошкільного віку; виховання і навчання дітей

дошкільного віку, корекція їх психологічного і фізичного розвитку;

2) у сфері загальної середньої освіти — забезпечення здобуття: початкової загальної освіти; базової загальної середньої освіти; повної загальної середньої освіти;

3) у сфері позашкільної освіти — освітня діяльність за художньо-естетичним, туристично-краєзнавчим, еколого-натуралістичним, науково-технічним, дослідницько-експериментальним, фізкультурно-спортивним або спортивним, військово-патріотичним, бібліотечно-бібліографічним, соціально-реабілітаційним, оздоровчим та гуманітарним напрямками;

4) у сфері професійно-технічної освіти: первинна професійна підготовка; перепідготовка робітників, підвищення їх кваліфікації; професійно-технічне навчання; підготовка (зокрема первинна професійна), перепідготовка та підвищення кваліфікації іноземців, що прибули в Україну для навчання;

5) у сфері вищої освіти: військова підготовка студентів вищих навчальних закладів за програмою офіцерів запасу; перепідготовка за спеціальностями; розширення профілю (підвищення кваліфікації), спеціалізація; підготовка іноземців, що прибули в Україну для навчання, до вступу у вищі навчальні заклади; підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації іноземців, що прибули в Україну для навчання; підготовка до вступу до вищих навчальних закладів.

Ліцензування послуг з післядипломного навчання у сфері професійно-технічної та вищої освіти (за винятком послуг з перепідготовки) проводиться у разі, коли передбачається видача документа про освіту державного зразка.

Ліцензія для провадження діяльності з надання освітніх послуг (крім послуг з підвищення кваліфікації) іноземцям, що прибули в Україну для навчання, видається лише атестованим професійно-технічним навчальним закладам та вищим навчальним закладам з акредитованих напрямів (спеціальностей).

Ліцензія оформлюється на бланку єдиного зразка, строком від 3 до 12 років включно, але не менш як на строк повного циклу навчання за програмою, що додавалася до заяви про ліцензування.

Оплата за надання даної послуги справляється в розмірі п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян для послуг у сфері дошкільної, загальної середньої і позашкільної освіти та двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян для послуг у сфері вищої та професійно-технічної освіти, а за переоформлення ліцензії, а також за видачу копії та дублікату ліцензії в розмірі п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Даний вид платної адміністративної послуги включає в себе можливість щодо:

а) переоформлення ліцензії на надання освітніх послуг. Переоформлення ліцензії здійснюється органом ліцензування:

1) у разі зміни: найменування навчального закладу (якщо така зміна не пов'язана з реорганізацією юридичної особи чи новоутворений навчальний заклад є правонаступником реорганізованого) або прізвища, імені та по батькові фізичної особи—суб'єкта підприємницької діяльності; місця розташування навчального закладу або місця проживання фізичної особи—суб'єкта підприємницької діяльності, якщо така зміна не тягне за собою погіршення його матеріально-технічного забезпечення; ліцензованого обсягу; назви напрямку підготовки (спеціальності), професії;

2) після проведення атестації навчального закладу або акредитації його окремих напрямів підготовки (спеціальностей), у тому числі у його відокремлених структурних підрозділах (філіях, представництвах тощо);

б) видача дублікату ліцензії на надання освітніх послуг. У разі втрати (пошкодження) ліцензії чи додатка до неї навчальному закладу, фізичній особі—суб'єкту підприємницької діяльності видається дублікат ліцензії.

Орган ліцензування протягом 10 робочих днів після надходження заяви видає дублікат ліцензії та приймає рішення про визнання недійсною ліцензії, що втрачена (пошкоджена).

Строк дії дублікату ліцензії не може перевищувати строку, зазначеного у втраченій (пошкодженій) ліцензії³.

2. Видача навчальним закладам свідоцтв про атестацію. Основними завданнями атестації є: аналіз і оцінка реального стану організації та здійснення навчально-виховного процесу; оцінка відповідності знань, умінь і навичок учнів, слухачів вимогам навчальних планів і програм; визначення відповідності умов професійно-технічної освіти, наявної матеріально-технічної та

³ Про ліцензування діяльності з надання освітніх послуг : постанова Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2007 р. № 1019 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

навчально-методичної бази вимогам навчальних планів і програм; оцінка якісного складу інженерно-педагогічних і керівних працівників.

Атестації підлягають професійно-технічні навчальні заклади, що здійснюють підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації робітничих кадрів. Атестація державних професійно-технічних навчальних закладів здійснюється планово один раз на десять років. Професійно-технічні навчальні заклади інших форм власності атестуються за їх заявками або заявками їхніх засновників і підлягають переатестації через 10 років. Атестація може здійснюватися позапланово за рішенням органу державного управління освітою.

Суб'єктами атестації є лише ліцензовані професійно-технічні навчальні заклади.

Атестованим вважається професійно-технічний навчальний заклад, якщо атестовані 75 і більше відсотків напрямів (професій, спеціальностей), за якими здійснюються підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації робітничих кадрів та службовців.

Атестованому професійно-технічному навчальному закладу видається свідоцтво про атестацію встановленого зразка. За видачу професійно-технічним навчальним закладам свідоцтва про атестацію встановлюється плата: з професійно-технічних навчальних закладів, діяльність яких забезпечується бюджетним фінансуванням, — у розмірі десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; з професійно-технічних навчальних закладів, діяльність яких забезпечується іншими джерелами фінансування, — у розмірі 2 відсотків суми коштів, розрахованих як річна плата за навчання контингенту осіб, що відповідає ліцензованому обсягу прийому⁴.

3. Проставлення апостиля на офіційних документах, виданих навчальними закладами, державними органами, підприємствами, установами та організаціями, що стосуються сфери освіти.

Апостиль — спеціальний штамп, який відповідно до Гаазької конвенції про скасування вимог легалізації іноземних офіційних документів (підписана 5 жовтня 1961 р., в Україні вступила в силу 22 грудня 2003 р.), проставляється на офіційних документах, виданих в установах і організаціях країни—учасниці Гаазької конвенції, і не вимагає подальшого завірення чи легалізації, визнається офіційними органами всіх держав—учасниць Конвенції. Апостиль засвідчує дійсність підпису та компетенцію особи, що підписала (видала) офіційний документ, а також, в окремих випадках, дійсність штампа або печатки, що скріплює документ.

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України має право проставлення апостиля на офіційних документах, виданих навчальними закладами, державними органами, підприємствами, установами та організаціями, що стосуються сфери освіти.

Апостиль проставляється:

1) на документах про освіту та вчені звання державного зразка, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 17 березня 1993 р. № 199 «Про затвердження описів дипломів доктора і кандидата наук та атестата старшого наукового співробітника і переліку галузей науки, з яких може бути присуджений науковий ступінь», від 12 листопада 1997 р. № 1260 «Про документи про освіту та вчені звання», наказом Міністерства освіти і науки України від 12 липня 2001 р. № 510 «Про затвердження Порядку видачі випускникам позашкільних навчальних закладів свідоцтва про позашкільну освіту», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 6 вересня 2001 р. за № 788/5979;

2) на документах, виданих установами, організаціями, підприємствами, підпорядкованими Міністерству охорони здоров'я України, відповідно до наказів Міністерства охорони здоров'я України від 22 липня 1993 р. № 166 «Про подальше удосконалення системи післядипломної підготовки лікарів (провізорів)» (зареєстрований в Міністерстві юстиції України 27 серпня 1993 р. № 113); від 19 грудня 1997 р. № 359 «Про подальше удосконалення атестації лікарів» (зареєстрований в Міністерстві юстиції України 14 січня 1998 р. за № 14/2454); від 29 січня 1998 р. № 12 «Про затвердження Положення про клінічну ординатуру» (зареєстрований в Міністерстві юстиції України 16 лютого 1998 р. за № 106/2546); від 15 січня 1999 р. № 7 «Про заходи щодо виконання наказу Міністерства охорони здоров'я України від 14.08.98 № 251 «Про затвердження Положення про систему ліцензійних інтегрованих іспитів фахівців з вищою освітою напрямів «Медицина» і «Фармація» (зареєстрований в Міністерстві юстиції України 10 лютого 1999 р. за № 91/3384); від 12 грудня 2006 № 818 «Про вдосконалення атестації провізорів та фармацевтів» (зареєстрований в Міністерстві юстиції України 26 грудня 2006 р. за № 1366/13240);

⁴ Про ліцензування, атестацію та акредитацію навчальних закладів : постанова Кабінету Міністрів України від 12 лютого 1996 р. № 200 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

3) на документах, виданих відповідно до: наказу Міністерства охорони здоров'я від 29 січня 1998 р. № 12 «Про затвердження Положення про клінічну ординатуру»; наказу МОЗ від 7 листопада 2005 р. № 581 «Про визнання таким, що втратив чинність, наказу МОЗ України від 24.01.95 № 14 «Про підготовку лікарів у спеціальній клінічній ординатурі»;

4) на адміністративних документах, а саме: архівних довідках, навчальних планах, довідках, що видаються навчальними закладами, державними органами, підприємствами, установами і організаціями, що стосуються сфери освіти і науки.

У проставленні апостиля відмовляється, якщо: документ призначається для використання в країні, яка не приєдналася до Конвенції або є учасницею Конвенції, але висловила заперечення проти приєднання України відповідно до ст. 12 Конвенції; текст документа неможливо прочитати внаслідок пошкодження; документ написаний чи підписаний олівцем, отриманий через засоби факсимільного зв'язку; у документі є незастережні виправлення або дописки; до повноважень Міністерства освіти і науки України не входить проставлення апостиля на цьому документі; документ, а саме: архівна довідка, навчальний план, довідка не містить підпису ректора або проректора та не завірений гербовою печаткою; якщо Міністерству освіти і науки України не вдалося отримати зразки відповідних підписів, відбитків печаток та/або штампів, підтвердити факт видачі документа про освіту; якщо підпис на документі не відповідає зазначеним посаді, прізвищу, імені, по батькові⁵.

Плату за надання послуг з проставлення апостиля на офіційних документах, виданих навчальними закладами, державними органами, підприємствами, установами і організаціями, що стосуються сфери освіти і науки і призначені для використання на території інших держав для: *громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства* — три неоподатковуваних мінімуми доходів громадян; *юридичних осіб* — п'ять неоподатковуваних мінімумів доходів громадян⁶.

4. Визнання і встановлення еквівалентності документів про освіту, виданих навчальними закладами іноземних держав здійснюється Міністерством освіти і науки України. Розмір плати за надання даної послуги складає: три неоподатковуваних мінімуми доходів громадян — для фізичних осіб; п'ять неоподатковуваних мінімумів доходів громадян — для юридичних осіб.

Процедура визнання і встановлення еквівалентності документів про освіту, виданих навчальними закладами іноземних держав називається *нострифікацією*.

Процедура визнання в Україні документів про освіту, виданих навчальними закладами інших держав здійснюється ДП «Інформаційно-іміджевим центром» при Міністерстві освіти і науки України та включає в себе:

1) перевірку автентичності поданих для визнання іноземних документів про освіту (підтвердження органами державної влади країни, якій належить навчальний заклад, офіційного визнання навчального закладу, який видав документ, та факту видачі документа);

2) встановлення еквівалентності кваліфікацій, зазначених в іноземному документі про освіту, освітньо-кваліфікаційному рівню, що відповідає нормам освітньої системи України (здійснюється із залученням експертних комісій за відповідними спеціальностями).

Розрізняють такі види та терміни процедури нострифікації: регулярна — 80 робочих днів; прискорена — 40 робочих днів; прискорена — 20 робочих днів; термінова⁷ — 5 робочих днів. У свою чергу, слід зазначити, що станом на 1 вересня 2011 р. плата за здійснення даної процедури складала 1320,00 грн; 2280,00 грн; 2280,00 грн; 3200,00 грн відповідно⁸.

До *безоплатних* послуг у сфері освіти належать, наприклад, видача свідоцтва Міністерством освіти і науки України про отримання позашкільної освіти (Закон України «Про позашкільну освіту»)

⁵ Про затвердження Порядку проставлення в Міністерстві освіти і науки України апостиля на офіційних документах, виданих навчальними закладами, державними органами, підприємствами, установами і організаціями, що стосуються сфери освіти і науки : наказ МОН № 220 від 10 березня 2009 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

⁶ Про розмір та порядок оплати послуг з проставлення апостиля : наказ МОН № 21 від 16 січня 2004 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

⁷ Можливі тільки для країн, міжнародні угоди з якими визначають окрему процедуру визнання (уточнюється спеціалістом Центру).

⁸ Офіційна інформація станом на 1 вересня 2011 р. ДП «Інформаційно-іміджевого центру» при Міністерстві освіти і науки, молоді та спорту України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.apostille.in.ua/max/nostrification/cost.html>.

та ін.

§ 4. Адміністративна відповідальність у сфері освіти

Адміністративна відповідальність за правопорушення в сфері освіти — це застосування до осіб, які вчинили проступки в сфері освіти, адміністративних санкцій, що тягнуть для винних осіб обтяжливі наслідки майнового та організаційного (правообмежувального) характеру і застосовуються спеціально уповноваженими публічними органами та їх посадовими особами, які регулюють адміністративну діяльність у сфері освіти, на підставах і у порядку, встановлених нормами адміністративного права.

Ознаками адміністративної відповідальності за правопорушення в сфері освіти є:

а) адміністративна відповідальність за правопорушення в сфері освіти настає при порушенні адміністративно-правових норм, якими врегульована дана сфера, що визначені законодавством як адміністративні правопорушення, і за які встановлені адміністративні санкції;

б) до адміністративної відповідальності за правопорушення в сфері освіти притягаються особи, які порушили правила, що регламентують адміністративну діяльність у сфері освіти;

в) мірою адміністративної відповідальності за правопорушення в сфері освіти, є адміністративні санкції (адміністративні стягнення — статті 23—24 КУпАП та інші заходи впливу, передбачені законами України, наприклад анулювання дії ліцензії);

г) суб'єктами, що мають право притягати до адміністративної відповідальності за правопорушення в сфері освіти, є спеціально уповноважені публічні органи та їх посадові особи, які регулюють діяльність у сфері освіти.

Кодексом України про адміністративні правопорушення безпосередньо передбачене настання адміністративної відповідальності для суб'єктів у сфері освіти, як для посадових осіб (дії чи бездіяльність), так і для споживачів освітянських послуг за порушення встановлених законодавством норм.

Так, відповідно до КУпАП зазначені суб'єкти можуть нести адміністративну відповідальність безпосередньо за такі правопорушення, як:

а) адміністративні правопорушення в галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, у галузі фінансів і підприємницької діяльності (глава 12, ст. 164. Порушення порядку провадження господарської діяльності);

б) адміністративні корупційні правопорушення (глава 13-а, ст. 172⁴. Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; ст. 172⁵. Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви); ст. 172⁸. Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень; ст. 172⁹. Невжиття заходів щодо протидії корупції);

в) адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління (глава 15, ст. 184¹. Неправомірне використання державного майна; ст. 184². Порушення порядку або строків подання інформації про дітей-сиріт і дітей, які залишилися без опіки (піклування) батьків; ст. 185⁸. Ухилення від виконання законних вимог прокурора; ст. 196. Порушення правил навчання карате; ст. 212³. Порушення права на інформацію).

Рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень можуть бути оскаржені в адміністративному порядку відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України. Разом із тим, слід зазначити, що норми КУпАП не містять чітко визначених норм, порушення яких передбачає настання адміністративної відповідальності в сфері освіти.

Рекомендована література:

1. Афанасьєв К. К. Адміністративні послуги : навч. посіб. / К. К. Афанасьєв ; МВС України Луганський державний університет внутрішніх справ ім. Є. О. Дідоренка. — Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Є. О. Дідоренка, 2010. — 176 с.

2. Про затвердження Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України : Указ Президента України № 410/2011 від 8 квітня 2011 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

3. Деякі питання надання Міністерством освіти і науки, молоді та спорту і Державною службою інтелектуальної власності платних адміністративних послуг : постанова Кабінету Міністрів України № 550 від 30 травня 2011 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.